

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

**ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ υπ' αριθμ. 268/2012
ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
Τμήματος ΣΤ'
Συνεδρίαση της 8^{ης} Μαΐου 2012**

Σύνθεση:

- Πρόεδρος** : Νικόλαος Μαυρίκας, Αντιπρόεδρος του Ν.Σ.Κ.
- Νομικοί Σύμβουλοι** : Μεταξία Ανδροβιτσανέα, Νικόλαος Μουδάτσος,
Κωνσταντίνος Χαραλαμπίδης, και Νικόλαος
Δασκαλαντωνάκης.
- Πάρεδροι** : Νικόλαος Δημητρακόπουλος
(γνώμες χωρίς ψήφο)
- Εισηγητής** : Νικόλαος Δημητρακόπουλος
- Ερώτημα** : Το υπ' αριθμ. πρωτ. ΔΙΑΔΠ/Φ.Β.1/26199/16.12.2011
έγγραφο της Γενικής Διεύθυνσης Διοικητικής Οργάνωσης και
Διαδικασιών-Διεύθυνση Απλούστευσης Διαδικασιών και
Παραγωγικότητας - Τμήμα Συνθηκών Εργασίας και
Παραγωγικότητας του Υπουργείου Διοικητικής
Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.
- Περίληψη
Ερωτήματος** : Ερωτάται αν δύναται να τύχει εφαρμογής μειωμένο κατά
μία (1) ώρα την ημέρα ωράριο εργασίας, χωρίς ανάλογη
περικοπή των αποδοχών, σε περιπτώσεις υπαλλήλων,
τακτικών ή με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου
χρόνου, του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., οι
οποίοι έχουν αναπηρία σε ποσοστό 67% και άνω ή σύζυγο
με αναπηρία 100% τον οποίο συντηρούν ή έχουν, με
δικαστική απόφαση, την επιμέλεια ατόμου με ειδικές ανάγκες
και οι οποίοι απολαμβάνουν ήδη μειωμένου ωραρίου λόγω
των συνθηκών εργασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις των παρ.
4 και 5 του άρθρου 16 του Ν. 2527/1997, όπως
τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 30
του Ν. 3731/2008, και της παρ. 3 του άρθρου 8 του Ν.
2880/2001.

Επί του ως άνω ερωτήματος το ΣΤ' Τμήμα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους γνωμοδότησε ως ακολούθως :

I. Στο υπ' αριθμ. πρωτ. ΔΙΑΔΠ/Φ.Β.1/26199/16.12.2011 έγγραφο της υποβάλλουσας το υπό κρίση ερώτημα Υπηρεσίας παρατίθενται οι ρυθμίσεις των διατάξεων της παρ. 4 του άρθρου 16 του Ν. 2527/1997, όπως τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 30 του Ν. 3731/2008, των διατάξεων της παρ. 3 του άρθρου 8 του Ν. 2880/2001 και γίνεται, επίσης, μνεία της υπ' αριθμ. πρωτ. ΔΙΑΔΠ/Φ.Β.3/14395/2.6.2009 εγκυκλίου της ερωτώσας Υπηρεσίας, στην οποία, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι η μείωση των ωραρίου εργασίας, που προβλέπεται από τις διατάξεις του Ν. 3731/2008, καταλαμβάνει τους υπαλλήλους με αναπηρία, που εργάζονται με πλήρες ωράριο εργασίας, προκειμένου να διευκολυνθούν στην άσκηση των καθηκόντων τους κι όχι τις περιπτώσεις των υπαλλήλων, οι οποίοι ήδη κάνουν χρήση μειωμένου ωραρίου εργασίας τουλάχιστον κατά μία ώρα από το κανονικό.

Επιπλέον, στο ανωτέρω έγγραφο, εκτίθεται ότι εκκρεμεί προς απάντηση το (επισυναπτόμενο) αίτημα της Γ.Γ., η οποία φέρεται ότι εργάζεται ως χειρίστρια ακτινολογικών μηχανημάτων στο Γενικό Νοσοκομείο Λάρισας και ότι έχει οριστεί, με δικαστική απόφαση, δικαστική συμπαραστάτρια του συζύγου της, ανάπηρου σε ποσοστό 100%, σύμφωνα με γνωμάτευση της Πρωτοβάθμιας Επιτροπής Πιστοποίησης Αναπηρίας και η οποία, μετά την έκδοση της υπ' αριθμ. 1068/2009 απόφασης του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών, αν και ήδη εργάζεται με μειωμένο ωράριο 6 ½ ωρών ημερησίως λόγω των συνθηκών εργασίας της, επιδιώκει να τύχει, κατ' εφαρμογήν των ανωτέρω διατάξεων, περαιτέρω μείωσης του ωραρίου εργασίας της κατά μία (1) ώρα την ημέρα.

Τούτων δοθέντων, παρατηρείται ότι το υποβαλλόμενο στο θέμα του προαναφερθέντος εγγράφου της ερωτώσας Υπηρεσίας ερώτημα, κατά το μέρος που επεκτείνει τον προβληματισμό της και στις περιπτώσεις υπαλλήλων που είναι οι ίδιοι άτομα με αναπηρία, διατυπώνεται ευρύτερα του επιθυμητού, δηλαδή σε σχέση με το δίδόμενο πραγματικό της ως άνω περίπτωσης, το οποίο απετέλεσε τη βάση που προβληματισμού της Υπηρεσίας, διότι, στην κρινόμενη περίπτωση, δεν τίθεται ζήτημα ερμηνείας και εφαρμογής των (μη παρατιθέμενων) διατάξεων της παρ. 5 του

άρθρου 16 του Ν. 2527/1997, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν με τις διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 30 του Ν. 3731/2008.

Ως εκ τούτου, δεδομένου ότι στην παρ. 6 του άρθρου 6 του ν. 3086/2002 «Οργανισμός Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και κατάσταση των Λειτουργών και των Υπαλλήλων του» (ΦΕΚ Α' 324/23.12.2002) προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι τα ερωτήματα της Διοίκησης πρέπει να διαλαμβάνουν πλήρη εξιστόρηση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και προσδιορισμό των προβληματισμών της, για την έννοια και το περιεχόμενο συγκεκριμένων διατάξεων της κείμενης νομοθεσίας, των οποίων ζητείται η ερμηνεία από το Ν.Σ.Κ., προκειμένου να τις εφαρμόσει στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της, θα πρέπει να περιοριστεί ο προς εξέταση προπαρατιθέμενος νομικός προβληματισμός της Διοίκησης και να συσχετιστεί με τα εξιστορούμενα κατά τα ανωτέρω πραγματικά περιστατικά και, συμπληρωματικά, με τα στοιχεία που γνωστοποιούνται στη Διοίκηση με την προαναφερόμενη αίτηση – αναφορά της Γ.Γ.

II. Α. Στις διατάξεις των παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 21 του Συντάγματος του 1975, όπως αναθεωρήθηκε και ισχύει σήμερα, ορίζονται τα εξής:

«Άρθρο 21

- 1. Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους.*
- 2. Πολύτεκνες οικογένειες, ανάπηροι πολέμου και ειρηνικής περιόδου, θύματα πολέμου, χήρες και ορφανά εκείνων που έπεσαν στον πόλεμο, καθώς και όσοι πάσχουν από ανίατη σωματική ή πνευματική νόσο έχουν δικαίωμα ειδικής φροντίδας από το Κράτος.*
- 3. Το Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών και παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας, του γήρατος, της αναπηρίας και για την περίθαλψη των απόρων»*

Β. Στις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 16 του Ν. 2527/1997 «Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων του Ν. 2190/1994 και άλλες διατάξεις», (ΦΕΚ Α' 206), όπως αντικαταστάθηκαν με τις αντίστοιχες της παρ. 8 του άρθρου 30 του Ν. 3731/2008 «Αναδιοργάνωση της δημοτικής αστυνομίας και ρυθμίσεις λοιπών θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών» (ΦΕΚ Α' 26), ορίζεται ότι:

«

Άρθρο 16

Διευκολύνσεις υπαλλήλων ειδικών περιπτώσεων

1.....4. Η μείωση του ωραρίου εργασίας κατά μία (1) ώρα την ημέρα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 του π.δ. 193/1988 (ΦΕΚ 84 Α'), προκειμένου για τακτικούς υπαλλήλους και υπαλλήλους με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α., που έχουν παιδιά με πνευματική, ψυχική ή σωματική αναπηρία σε ποσοστό 67% και άνω ή σύζυγο με αναπηρία 100% τον οποίο συντηρεί, γίνεται χωρίς ανάλογη περικοπή των αποδοχών τους. Το ποσοστό αναπηρίας βεβαιούται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από τις ισχύουσες διατάξεις.»

Γ. Στις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 8 του Ν. 2880/2001 «Πρόγραμμα "ΠΟΛΙΤΕΙΑ", για τη μεταρρύθμιση και τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 9), ορίζεται ότι:

«

Άρθρο 8

1.....3. Η διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 16 του ν. 2527/1997 (ΦΕΚ 206 Α') εφαρμόζεται και για τους υπαλλήλους που έχουν με δικαστική απόφαση την επιμέλεια ατόμου με ειδικές ανάγκες, καθώς και για αναδόχους γονείς, ατόμου με ειδικές ανάγκες, για όσο χρόνο διαρκεί η αναδοχή.....»

Δ. Στην παρ. 1 του άρθρου 8 του Ν.Δ. 2592/1953 «Περί οργανώσεως της Ιατρικής αντιλήψεως» (ΦΕΚ Α' 254), ορίζεται ότι:

« Άρθρο 8

Άπαντα τα διεπόμενα υπό των διατάξεων του παρόντος Νόμου Νοσηλευτικά Ιδρύματα αποτελούν Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, διοικούμενα υπό Διοικητικού Συμβουλίου υπό τον έλεγχον του οικείου περιφερειακού Συμβουλίου και την εποπτεία του Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας, και απολαμβάνουσι φορολογικών απαλλαγών, δασμολογικής στελείας, και απαλλαγών από τελών χαρτοσήμου.»

Ε. Στη διάταξη του άρθρου 16 του Ν. 3941/1959 «Περί οργανώσεως του Αντικαρκινικού Αγώνος» (ΦΕΚ Α' 39), ορίζεται ότι:

« Άρθρον 16

Αι ώραι εργασίας του προσωπικού των Νοσηλευτικών Ιδρυμάτων Ν.Δ. 2592/53 καθορίζονται εκάστοτε δι' αποφάσεων του Υπουργού Κοινωνικής Πρόνοιας, μη δυνάμεναι να υπερβώσι τας 48 εβδομαδιαίως.»

ΣΤ. Τέλος, στη διάταξη του άρθρου μόνου της υπ' αριθμ. 890/1992 απόφασης του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων «Ωράριο εργασίας Αιμοδυναμικών Τμημάτων ή Εργαστηρίων Ιοντιζουσών Ακτινοβολιών των Νοσηλευτικών Ιδρυμάτων Ν.Δ. 2592/1953» (ΦΕΚ Δ' 768), ορίζονται τα ακόλουθα:

« Άρθρο μόνο

Συμπληρώνουμε τις αρ. 536/81 και 1321/81 αποφάσεις μας και καθορίζουμε σε 6 ώρες και 30 λεπτά ημερησίως το ωράριο εργασίας του προσωπικού των Αιμοδυναμικών Τμημάτων ή Εργαστηρίων Ιοντιζουσών Ιδρυμάτων του Ν.Δ. 2529/53 και που αποδεδειγμένα εργάζονται σε μόνιμη βάση στους χώρους των ανωτέρω Τμημάτων και Εργαστηρίων.»

ΙΙΙ. Α. Στις ως άνω διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 16 του Ν. 2527/1997 προβλεπόταν αρχικά η μείωση του ωραρίου εργασίας των τακτικών υπαλλήλων και των υπαλλήλων με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., που έχουν παιδιά με πνευματική, ψυχική ή σωματική αναπηρία σε ποσοστό άνω του 67% ή σύζυγο με αναπηρία 100% τον οποίο συντηρούν, η οποία βεβαιώνεται με γνωμάτευση των υγειονομικών επιτροπών κατά το Ν. 1648/1986, χωρίς ανάλογη περικοπή των αποδοχών τους, κατά μία (1) ώρα την ημέρα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 του Π.Δ. 193/1988. Επακολούθησε η αντικατάσταση της παρ. αυτής με την παρ. 8 του άρθρου 30 του Ν. 3731/2008, η οποία, μεταξύ άλλων, τροποποίησε το απαιτούμενο ποσοστό της αναπηρίας των παιδιών των ως άνω υπαλλήλων σε 67% και άνω, ώστε, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, η διευκόλυνση του μειωμένου ωραρίου να συμπεριλάβει και τους υπαλλήλους των οποίων τα τέκνα έχουν ποσοστό αναπηρίας 67% και να υπάρξει ενιαία αντιμετώπιση των σχετιζομένων με την αναπηρία θεμάτων με τις ρυθμίσεις του Υπαλληλικού Κώδικα (πρβλ. παρ. 2 του άρθρου 53 του Ν. 3528/2007).

Επίσης, με τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 8 του Ν. 2880/2001 επεκτάθηκε η εφαρμογή της παρ. 4 του άρθρου 16 του Ν. 2527/1997 και στους υπαλλήλους που έχουν, με δικαστική απόφαση, την επιμέλεια ατόμου με ειδικές ανάγκες, καθώς και στους ανάδοχους γονείς ατόμου με ειδικές ανάγκες, για όσο χρόνο διαρκεί η αναδοχή, διότι, κατά την αιτιολογική έκθεση, τα προβλήματα και οι δυσκολίες είναι και στις δύο περιπτώσεις ίδιες, αν όχι περισσότερες, όταν το άτομο με ειδικές ανάγκες δεν είναι φυσικό τέκνο.

Επιπλέον, στη διάταξη του άρθρου 16 του Ν. 3941/1959, προβλέπεται ότι οι ώρες εργασίας του προσωπικού των νοσηλευτικών ιδρυμάτων του Ν.Δ. 2592/1953, τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.Δ. αυτού, αποτελούν Ν.Π.Δ.Δ., καθορίζονται εκάστοτε με αποφάσεις του (τέως) Υπουργού Κοινωνικής Πρόνοιας, χωρίς να μπορούν να υπερβούν τις 48 ώρες εβδομαδιαίως. Σε εκτέλεση του ως άνω άρθρου του Ν. 3941/1959, εκδόθηκαν διαδοχικά οι υπ' αριθμ. 536/1981 και 1321/1981 υπουργικές αποφάσεις και, σε συμπλήρωση αυτών, η υπ' αριθμ. 890/1992 παρόμοια, η οποία καθόρισε, μεταξύ άλλων, το ημερήσιο ωράριο εργασίας του προσωπικού των εργαστηρίων ιοντιζουσών ακτινοβολιών των νοσηλευτικών ιδρυμάτων του Ν.Δ. 2592/1953, που αποδεδειγμένα εργάζεται σε μόνιμη βάση στους χώρους των εργαστηρίων αυτών, σε 6 ώρες και 30 λεπτά.

Β. Από τη συνδυασμένη ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 16 του Ν. 3941/1959 και του άρθρου μόνου της υπ' αριθμ. 890/1992 (κανονιστικής) απόφασης του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων προκύπτει ότι το προσωπικό των ως άνω νοσηλευτικών ιδρυμάτων, το οποίο αποδεδειγμένα εργάζεται σε μόνιμη βάση σε εργαστήρια ιοντιζουσών ακτινοβολιών, λόγω της πρόδηλης διακινδύνευσης προσβολής του εννόμου αγαθού της υγείας, που απορρέει από την εκτεταμένη έκθεση, κατά το χρόνο εργασίας, στις ιοντιζουσες ακτινοβολίες, απολαμβάνει του ωραρίου των 6 ωρών και 30 λεπτών ημερησίως, χωρίς, μάλιστα, το ωράριο αυτό να έχει θιγεί από τις διατάξεις του άρθρου 41 του Ν. 3979/2011. Στην περίπτωση αυτή, δεν πρόκειται περί μειωμένου ωραρίου, που συνδέεται με την υποκειμενική κατάσταση των υπαλλήλων αυτών, αλλά περί κανονιστικώς καθορισθέντος ωραρίου εργασίας της δεδομένης κατηγορίας μισθωτών.

Περαιτέρω, στους υπαλλήλους των διατάξεων της παρ. 4 του άρθρου 16 του Ν. 2527/1997, οι οποίοι έχουν σύζυγο με αναπηρία 100% τον οποίο συντηρούν,

παρέχεται η διευκόλυνση του μειωμένου κατά μία (1) ώρα την ημέρα ωραρίου, ώστε να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα τα συναφή προς την αναπηρία αυτή προβλήματα υγείας, για τα οποία, άλλωστε, το Κράτος, κατά τις διατάξεις των παρ. 2 και 3 του ισχύοντος Συντάγματος, έχει υποχρέωση να μεριμνά και να λαμβάνει ειδικά μέτρα. Για την ταυτότητα του νομικού λόγου, η διευκόλυνση του ως άνω μειωμένου ωραρίου παρέχεται και στους υπαλλήλους που έχουν, με δικαστική απόφαση, την επιμέλεια ατόμου με ειδικές ανάγκες, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 8 του Ν. 2880/2001. Επομένως, η κατά τα ανωτέρω διευκόλυνση του μειωμένου κατά μία (1) ώρα την ημέρα ωραρίου εργασίας συνιστά αυτοτελές δικαίωμα των υπαλλήλων που καλύπτουν τις νόμιμες προϋποθέσεις, το οποίο δεν απονέμεται μόνο σε όσους από αυτούς εργάζονται με το γενικώς ισχύον ωράριο εργασίας, καθόσον τέτοιος περιορισμός δεν τάσσεται ρητά στο νόμο, αλλά, σωρευτικά, και σε όσους ήδη απολαμβάνουν ειδικού ωραρίου, το οποίο θεσπίζεται από άλλες διατάξεις που ρυθμίζουν τις εργασιακές τους συνθήκες.

Ωστόσο, επισημαίνεται ότι οι υπάλληλοι, οι οποίοι απολαμβάνουν του ως άνω ωραρίου εργασίας λόγω των συνθηκών εργασίας τους και έχουν σύζυγο με αναπηρία 100%, όπως συμβαίνει στην υπό κρίση περίπτωση, πρέπει επιπροσθέτως, προκειμένου να τύχουν της μείωσης του ωραρίου εργασίας για μία (1) ακόμη ώρα την ημέρα, να συντηρούν τον ανάπηρο σύζυγό τους, καθόσον, στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 8 του Ν. 2880/2001 εμπίπτουν, μεταξύ άλλων, οι υπάλληλοι που έχουν, με δικαστική απόφαση, την επιμέλεια ατόμου με ειδικές ανάγκες, το οποίο, προδήλως, δεν ανήκει στις κατηγορίες προσώπων που περιλαμβάνονται στις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 16 του Ν. 2527/1997, δηλαδή δεν είναι παιδί ή σύζυγος των υπαλλήλων αυτών. Εξυπακούεται ότι η εκτίμηση της προϋπόθεσης της συντήρησης, από τους ως άνω υπαλλήλους, του ανάπηρου συζύγου τους, άπτεται του πραγματικού της κάθε φορά εξεταζόμενης περίπτωσης και, επομένως, απόκειται στην έρευνα της αρμόδιας προς τούτο Υπηρεσίας.

IV. Κατόπιν των προαναφερομένων, το ΣΤ' Τμήμα του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους γνωμοδοτεί, ομόφωνα, ότι δύναται να τύχει εφαρμογής μειωμένο κατά μία (1) ώρα την ημέρα ωράριο εργασίας, χωρίς ανάλογη περικοπή των αποδοχών, σε περιπτώσεις υπαλλήλων, τακτικών ή με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου

χρόνου, του Δημοσίου, των Ν.Π.Δ.Δ. και των Ο.Τ.Α., οι οποίοι έχουν σύζυγο με αναπηρία 100% και οι οποίοι απολαμβάνουν ειδικού ωραρίου λόγω των συνθηκών εργασίας, υπό την προϋπόθεση ότι τον συντηρούν, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 16 του Ν.2527/1997, όπως τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 30 του Ν. 3731/2008.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα, 11-5-2012
Ο Πρόεδρος του Τμήματος

Ο Εισηγητής

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΥΡΙΚΑΣ
Αντιπρόεδρος του Ν.Σ.Κ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.